

Mitä nyt?

Koronakriisistä, digikolmiloikasta ja ilmastokriisistä kaupunkitilassa, miten viisastuisimme?

Irma Karjalainen

Koronapandemian seurauksena asetetut liikkumisrajoitukset aiheuttivat nopeasti mitattavia myönteisiä ympäristövaikutuksia pääkaupunkiseudulla. Uudenmaan liikenteen rajoittamisen seurauksena liikennemäärät ja päästöt vähenivät voimakkaasti ja ilmanlaatu kaupunkitilassa muuttui poikkeuksellisen hyväksi. Pääkaupunkiseudulla ei ole 30 vuoteen ollut näin pitkää ilmanlaadun puhdasta jaksoa. Liikenteen aiheuttaman typpidioksidin pitoisuus on ollut noin puolet pitkän ajan keskiarvosta. Mitatun typpidioksidipitoisuuden kuukausikeskiarvo on ollut ennätyskellisen matala, samalla kun kautta maailman on uutisoitu ilmanlaadun paranemisesta kaupunkiseuduilla.

Typen oksidit ja pienhiukkaset ovat terveydelle haitallisia saasteita. THL:n mukaan ulkoilman pienhiukkaset, muun muassa katupöly ja puun pienpoltosta syntyvät hiukkaset, aiheuttavat Suomessa vuodessa noin 1 800 ennen aikaista kuolemaa ja moninkertaisesti muita terveyshaittoja. Luvut ovat suuria, kun verrataan niitä vaikkapa päivittäin uutisoitavien koronakuolemien määrään.

Pääkaupunkiseudun ilmastopäästöistä noin kolmannes syntyy liikenteestä. Koronakriisi vähensi hetkellisesti myös näitä päästöjä Uudenmaan sulun aikana. Suoraan liikennemäärien laskun perusteella arvioituna liikenteen ilmastopäästöt olivat noin 30% alhaisemmat kuin edellisinä vuosina vastaavana aikana. Tämän ajanjakson vaikutus koko vuoden 2020 kaupunkiseudun päästöihin on kuitenkin pieni, jos palaamme entisiin liikkumistottumuksiin koronakriisin jälkeen. Alustavan arvion mukaan maaliskuuhuhtikuun notkahdus toisi vain noin kahden prosentin vähennyksen koko vuoden 2020 liikenteen päästöihin pääkaupunkiseudulla.

Vaikuttaako korona odotuksiin tulevaisuuden työnteosta ja työmatkoista?

Koronarajoitukset antoivat tilaisuuden havainnoida, miten työn ja tilojen uudelleen järjestäminen ja digitalisaation laajempi hyödyntäminen voi edistää myös kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä. Onko todellinen työmatkaliikenteen tarve, ajankohta ja määrä edelleen sama? Miten työ ja työntajaja joustavat, jos joukkoliikenteeseen edelleen liitetään pandemian tartuntariski ja siirrytään enenevässä määrin yksityisautoihin?

Etätöihin siirtymisessä ei ole kysymys vain digiloikasta, vaan luottamusloikasta kuten joku tutkija viisaasti sanoi. Joissakin organisaatioissa tehtiin digikolmiloikka, kun yhtä aikaa opeteltiin ottamaan haltuun tekniikka, etäkokousrutiinit ja luottamaan siihen, että ihmisillä on osaamista, motivaatiota ja itsekuria tehdä se mitä pitää. Tumpelokin esihenkilö on Teams-kokousten sujumisen myötä voinut muuttaa onnistumiskokemusten avulla omia etätöitä koskevia asenteitaan. On epäloogista olettaa, että tavassamme tehdä työtä olisi olemassa jokin normaali vuodelta 2019, johon palaamme koronan jälkeen. Olemme parissa kuukaudessa käytännön kokemuksen kautta oppineet, että työhuone on verkossa.

Elävämpää kaupunkitilaa, leveämpiä reittejä ja lisää asumisväljyyttä kaupunkiin

Uusien työntekotapojen ja kulutuksen murroksen taitekohdassa tarvitaan oikeita kysymyksiä tunnistavia asiantuntijoita ja osallisten julkista keskustelua. Eri intressiryhmien ensimmäiset ulostulot havaittiin, kun kiinteistöväälittäjät toukokuussa ennakoivat haja-asumisen vahvistumista ja kesämökkikaupan vilkastumista valtamediassa. Kiitos aktiivisille kaupunkitutkijoille nopeasta ulostulosta ja tutkimustiedosta. Vastaus oli, että aiempien lamakausien jälkeen muuttovirta kaupunkiin on edelleen jatkunut.

MAL-sopimuksen myötä kaupunkiseudut ovat sitoutuneet luomaan edellytykset sadoille tuhansille uusille asunnoille. Helsingin seudulla tavoite on 200 000 uutta asuntoa vuoteen 2030 mennessä. Miten digiloikka etätöihin, toisaalta yhteisöllisyyden kaipuu ja vanhenevan kansan odotukset ja tarpeet yhdistetään kaupunkitilassa? Nykyiset mekanismit ovat edistäneet rakentajien valintoja toteuttaa sitä tilaa, josta syntyi korkein tuotto – hellahuoneita radanvarteen. Millä tutkimusnäytöllä ja vaikuttamisella saisimme aikaan kehityksen, jonka tuloksena syntyy hyvää pohjoismaista asumisväljyyttä ja kohtuuhintaista asumista hyvin saavutettaville ja elinvoimaisille asemaseuduille, jotka tarjoavat myös hyvin toimivia etätöyhteisöjä ja tiloja. Tarvitsemme parempia laadullisia kriteerejä ja taloudellisia ohjauskeinoja, etteivät

kodit jatka kutistumistaan kaupunkiseuduilla, kun talous kutistuu. Koti tulee olemaan monelle työntekijälle edelleen etätyöpaikka, vähintään osa-aikaisesti.

Moniko yritys, joka on onnistuneesti siirtynyt etätyöhön, on jatkossa halukas maksamaan suurista toimitiloista? Kehitys on jo näkyvässä uusissa liike-toimintamalleissa, joita toimitustyölle luodaan. Toimistorakennuksen sijaan asiakasyrityksen tarpeiden mukaan räätälöidään kuukausileasing, joka kattaa yksittäisen työpisteen, laitteet ja ympärillä olevat monipuoliset henkilöstö- ja tukipalvelut ja tarvittaessa vaikkapa pyörän. Hotellit ovat tulleet myös toimitilamarkkinoille. Toimitilojen Airbnb on jo keksitty. Entä mitä vaaditaan, jos rakennus halutaankin muuttaa asunnoiksi, jos siitä saa paremman katteen? Etätyöloikka ja heikkenevät talousnäkymät yksityisellä ja julkisella sektorilla nopeuttavat muutosta. Mitä näissä hybriditiloissa ja ympäristössä pitää ohjata normeilla, jotta turvataan hyvä asuin- ja työn ympäristö?

Kun tästä koronakeväästä haetaan kaupunkisuunnitteluun lisäeväitä, niin hyvälle ja elämyksellisille kävely- ja pyöräilyreiteille ja mukaville julkisille oleskelupaikoille on laaja tarve. Kansa valloitti puistot ja kävelytiet ja sauvakäveli lähiseudut ennennäkemättömällä energialla. Suomalaisen kansanluonteeseen kahden metrin turvaväli sopi oikein hyvin ja orastava poskisuudelmakulttuuri kiihtyi pois, kun ulkotilojen reviiirin voi varmistaa kävelysauvoilla. Nykyinen jalkakäytävien ja pyöräteiden mitoitus on liian ahdas – tarvitsemme lisää leveyttä katutilassa ja mukavia istumapaikkoja kaupunkitilaan. Infrahankkeiden rinnalla on yhtä tärkeää suunnata rahoitusta kävelyä ja pyöräilyä edistävien reittien ja alueiden toteuttamiseen ja kunnostukseen.

Puutarhamyymälät tyhjenivät lähiviljelybuumin kukoistaessa ja merkityksellisyyttä haetaan lähiympäristöstä. Lähiviljely tulee olemaan megatrendi sekä horisontaalisesti että vertikaalisesti, sekä yksityisesti että liiketoimintana kaupunkiseuduilla. Pysäköintipaikoille voisi sallia kasvihuoneiden pystyttämisen, joko ravintolan terassille koronakabinetiksi tai kasvihuoneeksi lähitalojen asukkaille. Kasvihuoneleasing lienee seuraava jakamispalvelu, jos kaupunkimme edesauttavat toimintaa sallivalla sijoittelupolitiikalla ja kannustavalla normiohjauksella.

Koronakriisi ja ilmastokriisi – mitä voisimme oppia?

Koronakriisin jälkeisen ajan tarpeista ja arvostuksista on ja tulee olemaan monia erilaisia väittämiä ja tavoitteita. Se, mitä valitaan, riippuu eri intressiryhmien kyvystä ja osaamisesta saada viestinsä läpi mediassa, kohtaamisissa ja työryhmissä, sekä valmistelussa että päätöksenteossa. Oikeiden kysymysten asettaminen ja tulevan kehityksen kannalta oikea-aikaisten luotettavien tutkimustulosten puskeminen mediaan on ollut keskeistä koronaa koskevissa

valinnoissa ja päätöksenteossa. Koronakriisissä saimme hyvän näytön siitä, miten yhteiskuntamme toimii, kun poliittiset päättäjät hyödyntävät tieteellistä tutkimusta, keskustelevat tiedeyhteisön kanssa ja tekevät sen pohjalta päätöksiä ennenaikaisesti tahdilla.

Miksi vastaava menettely ei näytä onnistuvan ilmastokriisissä, kun ilmaston lämpenemisen seurauksista on vahvaa tieteellistä näyttöä ja sen globaalit seuraukset ovat koronaa merkittävästi tuntuvammat jo lähivuosisikymmeninä? Ilmastokriisissä päästöjen nopean vähentämisen tarve on pääosin ymmärretty, mutta vaikka kansainväliset sopimukset ja kansalliset kunnianhimoiset tavoitteet on asetettu, on tähänastista vahvemmille sitoville poliittisille päätöksille edelleen tarvetta. Ammattitaitoisen viestinnän ja vaikuttamisen tarpeet ovat entistä tärkeämpiä ilmastokriisin osalta, ettemme menetä tätä hetkeä ohjeiden ja toimintatapojen muuttamiseen, kansallisten poliittisten päätösten vahvalla tuella. Kaupunkitutkimusta, joka tuottaa vahvoja argumentteja, faktatietoa, vertailua ja pystyy konkretisoimaan tulokset selkokielelle, tarvitaan tässä ajassa.

Lähteet: HSL, HSY ja THL

Kirjoittaja on Yhdyskuntasuunnittelun seuran johtokunnan jäsen.